

Віктор Проскуряков¹, Юлія Богданова², Ігор Копиляк³

¹ д. арх., професор кафедри дизайну архітектурного середовища,
Національний університет «Львівська політехніка», Львів
e-mail: Viktor.I.Proskuriakov@lpnu.ua

ORCID: 0000-0003-1022-8984

² старший викладач кафедри дизайну архітектурного середовища,
Національний університет «Львівська політехніка», Львів
e-mail: Yuliia.L.Bohdanova@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-9528-0038

³ старший викладач кафедри дизайну архітектурного середовища,
Національний університет «Львівська політехніка», Львів
e-mail: Ihor.M.Kopyliak@lpnu.ua

ORCID: 0000-0003-4318-3145

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ ДАС НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯ ПЕРЕМОГИ

© Проскуряков В., Богданова Ю., Копиляк І., 2023

<https://doi.org/10.23939/sa2023.01.168>

Висвітлено широку палітру робіт, які були виконані студентами кафедри дизайну архітектурного середовища в рамках навчального та дипломного проєктування для потреб відбудови України після російського вторгнення. Також було відзначено актуальність використання завдань, пов'язаних із відновленням громадських житлових та ландшафтних об'єктів, у навчальному процесі підготовки майбутніх кадрів, на початок професійної діяльності яких припадає основна фаза реновації міст та поселень.

Ключові слова: відбудова, міста, поселення, житлові будинки, заклади освіти і культури, торгові центри, ринки, парки, об'єкти монументального дизайну.

Постановка проблеми

На сьогодні Україна потерпає від загарбницької війни. Велика кількість міст та поселень втратили не тільки об'єкти культурної спадщини, а й велику кількість будинків, що мали житлове та громадське призначення. Життя людей на цих територіях перестало відповідати елементарним вимогам існування. Основним завданням фахівців архітектурної галузі є опрацювання проєктів відбудови та розвитку втраченого середовища. Велике значення у цьому процесі має і архітектурна освіта. Адже студенти старших курсів стануть безпосередніми реалізаторами тих ідей, які генеруються вже на сьогодні. Тому їхня підготовка – теоретична і практична, має напрацьовуватися вже зараз у процесі навчання у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Процес проєктування на кафедрі дизайну архітектурного середовища неодноразово висвітлювався у публікаціях викладачів та студентів. Порушувалися як окремі тематики, так і досягнення різних років випуску. За двадцять років існування також було опрацьовано велику кількість

об’єктів: спортивних центрів, навчальних корпусів, а також реконструкцію приміщень бібліотеки і архіву та реорганізацію і благоустрій території кампусу студентського містечка НУ “Львівська політехніка”. Проте в останні роки особливе значення на кафедрі надається проєктуванню, орієнтованому на конкретного зовнішнього замовника, та участі студентів у архітектурних конкурсах. Виконання цих дуже різноманітних, проте конкретних завдань дає змогу полишити абстрактні вправи і, насамперед, зрозуміти, якими вузькоспеціалізованими та складними можуть бути подальші виклики, пов’язані із професійною діяльністю. Ця тематика відображена у останніх публікаціях професора В. Проскурякова, доцента С. Іванова-Костецького та старших викладачів кафедри ДАС – Ю. Богданової та І. Копиляка. В них була проведена розгорнута оцінка різних проєктів, виконаних студентами кафедри, що стали переможцями на архітектурних конкурсах, ініційованих громадами чи приватними інвесторами із різних міст (Проскуряков, Іванов-Костецький, Копиляк, 2021, с. 69–78), (Проскуряков, 2022, с. 136–143), (Богданова, Копиляк, 2022, с. 21–29).

Мета статті

Метою статті є необхідність висвітлення змін, що відбулися в організації курсового та дипломного проєктування, яке провадиться на кафедрі дизайну архітектурного середовища. Опрацювання завдань, що ставляться перед студентами реальним замовником і відображають існуючі проблеми середовища та суспільства, яке у ньому існує, дає змогу підготувати фахівців, які гостро реагуватимуть на різні виклики. На сьогодні таким викликом є війна, що спричинила чисельні руйнації у містах та поселеннях України. Тому існує гостра необхідність у розробці проєктів, направлених на відбудову та реконструкцію територій, житлових та громадських об’єктів, паркових та міських ландшафтів. Студенти та науковці з архітектурних шкіл України також мають взяти активну участь у цьому загальнодержавному процесі.

Виклад основного матеріалу

На початок 2023 р. руйнація багатьох об’єктів і середовища в результаті війни, розв’язаної російським агресором в Україні, зробила актуальною відбудову усього втраченого не тільки в мирний час, після перемоги, а і зараз, коли ведуться активні бойові дії. Викликом сьогодення є швидке та ефективне відновлення усього зруйнованого та закладання нових можливостей на близьке та подальше майбутнє. А втрачено чимало: більше 149,3 тис. житлових будинків; 3 тис. закладів середньої, дошкільної та вищої освіти; майже 1500 об’єктів культури, спорту, туризму; близько 100 релігійних об’єктів; 330 лікарень; 595 адміністративних будівель і багато іншого (Kyiv School of Economics. 24 січня 2023). Ніколи українське суспільство не зможе повноцінно відновити архітектуру і середовище України, сподіваючись тільки на заходи, ініційовані владою “згори”. Для відродження усього зруйнованого війною в українських містах і поселеннях не досить лише фінансової й організаційної підтримки. Та й архітектуру України зможуть відновити не стільки закордонні архітектурні зірки, скільки наші, українські творці архітектури. Так на 83-тю сесію Комітету Європейської комісії ООН з міського розвитку, містобудування, житлового господарства та землеустрою планували висунути на розгляд генеральний план розвитку м. Харків. Міський голова Ігор Терехов зауважив, що над генпланом працюють британські архітектори на чолі з Норманом Фостером, який також мав взяти участь у засіданні. У проєкті мало бути відображено житлову забудову, нові торгові та адміністративні будівлі (УКРІНФОРМ. 4.10.2022). Проте цікавим є питання, – наскільки британські архітектори працюють самостійно і на основі чого опрацьовують свої рішення? Так, голова групи харківських архітекторів-експертів Дмитро Фоменко повідомив, що попередньо, на місці, було виокремлено ряд найактуальніших проблем, які дали поштовх для подальшої праці. Група місцевих проєктантів сформуvala локальну візію подальшого розвитку міста та передала її на подальшу рецензію до Н. Фостера та його фонду. Далі харківські архітектори мали би коригувати

ідеї, які запропонують британці. Проте часто задуми авторів, які є відірваними від нашої дійсності як великою кількістю кілометрів, так і ментально, є невідповідними для реалізації на теренах України. Так, було запропоновано зруйновані будівлі на Північній Салтівці відбудувати з терасами й закрити їх навколо кожного будинку. Британцям одразу була дана відповідь, що у нашому кліматі від -35 до +35, якщо вимкнути опалення, такі підходи є нераціональними. Також Ольга Клейтман справедливо скептично поставилася до пропозиції влаштування підземних міст. Це є дуже фінансово затратним, а проблеми відсутності площі на поверхні немає, адже на сьогодні, через постійні обстріли, велика кількість харків'ян покинули місто і зараз нікому жити нагорі (Суспільне новини. 14 грудня 2022). Отже, навіть з цього поодинокого прикладу видно, що якими відомими не були би запрошені "зірки", останнє слово має залишатися за місцевими фахівцями. Також, звертаючись до історії, можна стверджувати, що незважаючи на перемоги архітекторів високого рангу у міжнародних конкурсах, дуже часто пропозиція, яка мала підлягати реалізації, частково, а подеколи майже повністю, перероблялася місцевими проєктантами.

На сьогодні, у цій складній боротьбі за відновлення нормального життя українського суспільства за допомогою архітектури, національна освіта і наука не мають перебувати осторонь. На нашу думку, вони мають вирішальне значення, адже у ЗВО на сьогодні готують саме тих фахівців, на початок професійної діяльності яких припадає основна фаза відбудови. І тому особливого значення на найближчу перспективу набувають систематичні освітньо-наукові, освітньо-футуристичні пошуки в галузі архітектури. Усе це набуде актуальності за умови, що результати такої діяльності будуть постійно втілюватися в реальні об'єкти як результат спільних зусиль архітекторів, будівельників, фінансистів, працівників міністерства і уряду. Це важливо не тільки для заходів із відродження, регенерації, реставрації тих історичних будинків, споруд, просторів, які ще можна повернути до життя в зруйнованих поселеннях, які справедливо вважають інкунабулами української цивілізації, а і для творення архітектури майбутнього. Також має велике значення урахування найкращого архітектурного досвіду, що народився і розвинувся у глибинах середовища різних регіонів України, які руйнує і знищує ворог. Географія будівництва і стильова естетика архітектурних об'єктів з нашого історичного минулого допоможе естетизувати сучасні, раціоналістичні архітектурні рішення тепер і в майбутньому. Це стосується колористичних, текстурних рішень, конструктивних деталей, силуетів і форм будівель. Також важлива майстерність наших будівничих, що вже навчилися користуватися найскладнішими будівельними технологіями і мають відповідний досвід. Вони розуміють алгоритми архітектурного мистецтва. На сьогодні складно сказати, якими будуть найперспективніші форми цього мистецтва та коли в реаліях сьогодення воно досягне свого найвищого рівня розвитку. Але для цього важливо, щоб це мистецтво синтезувало в собі не тільки досягнення українських освітян і зодчих-практиків минулого, а і сучасних діячів архітектури. Ефективна відбудова зруйнованих будівель і відродження спотворених ландшафтів є можливою за реалізації нових принципів дизайну архітектурного середовища, апробацію яких треба вести і в архітектурних школах країни в проєктуванні усіх можливих форм та напрямків. З цією метою на кафедрі дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури та дизайну Національного університету "Львівська політехніка" ведуться такі проєктні експерименти:

1. Беручи до уваги терористичний тип війни зі сторони російських загарбників, скерований і на мирне населення України, під час якої було пошкоджено або зруйновано більше 150 тисяч житлових будинків та інфраструктури, для них на кафедрі відпрацьовуються методики проєктування тимчасового модульного, контейнерного, збірно-розбірного, мобільного житла і комплексів для вимушено переміщених осіб. Це проєкти студентів Т. Бекеші (рис. 1), О. Рижої, В. Зборовської, М. Станицької. Також ведуться дослідження принципів архітектурної типології і проєктування дортуарного (службового) житла швидкого зведення, як і виробничих об'єктів, будівництво яких буде просто необхідним одразу після перемоги.

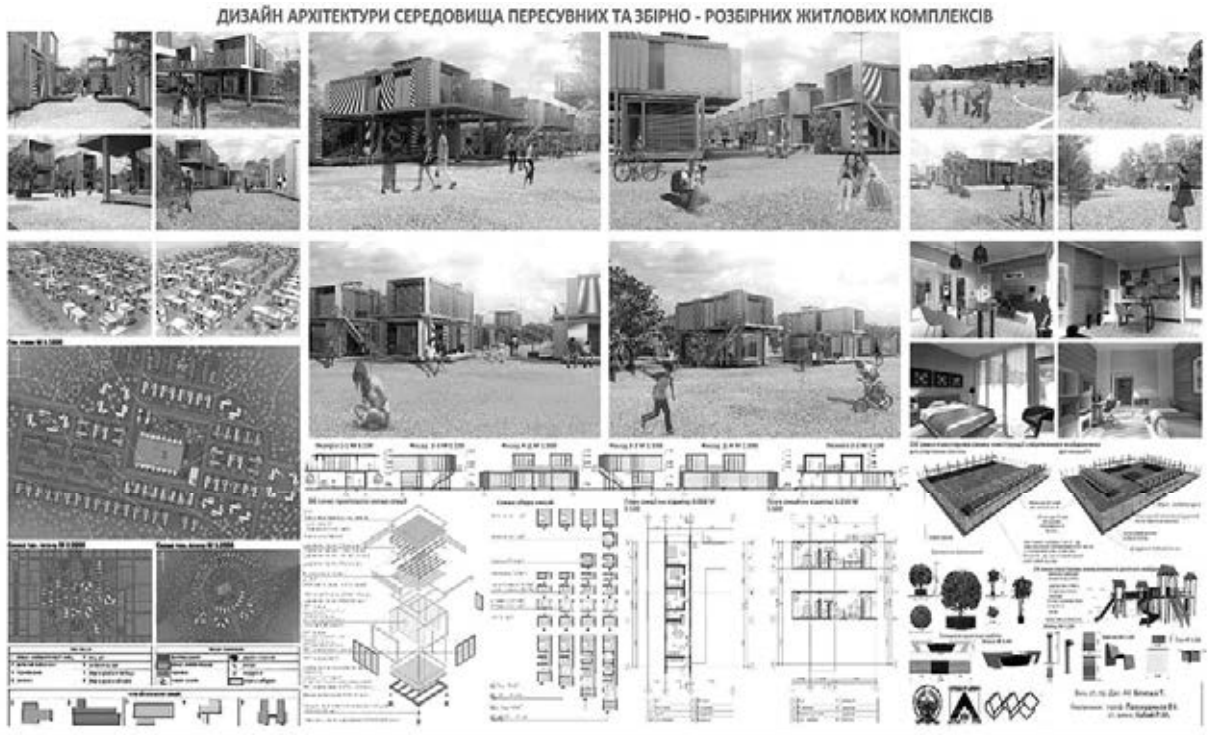

Рис. 1. Проект збірно-розбірного житлового комплексу.

Автори: ст. Т. Бекеша, ст. викл. Р. М. Кубай, ас. К. В. Янчук. Архів кафедри ДАС

Рис. 2. Конкурсний проєкт гуманітарної академії ПЦУ в м. Луцьку.

Автори: ст. Н. Хижнюк, ст. викл. Ю. Богданова. Архів кафедри ДАС

2. Враховуючи втрати тисяч різних за функцією закладів освіти в пошуковому проектуванні, на кафедрі апробується варіант поліфункціональних їхніх типів. Це прискорило би відбудову втрачених будівель і комплексів мережі таких об'єктів. Найбільш вдалим в цьому напрямку можна визнати конкурсні проекти на пошук архітектури корпусів Волинської православної богословської академії в 2022 р., які були високо оцінені і номіновані дипломами лауреатів, а також преміями як керівництва академії на чолі з ректором протоієреєм В. Вакіним, так і керуючим Волинської єпархії ПЦУ митрополитом Михаїлом (Зінкевичем). Серед нагороджених – студенти Н. Хижнюк (рис. 2), Б.-І. Волянська, К. Іващук та А. Кушнір, Ю. Чолавин і ін.

3. З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну було пошкоджено і зруйновано тисячі об'єктів обслуговування, торгових центрів, маркетів, ринків тощо. Тому на кафедрі постійно ведуться проектні пошуки функціонально-просторових і архітектурно-естетичних вирішень таких архітектурних об'єктів та комплексів на засадах використання технічних та технологічних інновацій. Але також із врахуванням середовища місця проектування і будівництва. Вирішувати простір об'єктів таким чином, щоби уникати скупчення відвідувачів і, водночас, зробити його гнучким і функціонально диференційованим.

Успішними можна назвати проекти нового, архітектурного вирішення і розширення функцій торгового центру “Панорама” в м. Одеса студентами О. Бойко і А. Вовком, А. Макарик і О. Заяць, К. Іващук і А. Кушнір (рис. 3), А. Калініченко і В. Нагірняком.

Також об'єкту торгівлі були присвячені проекти студентів Б.-І. Волянської (рис. 4) та А. Пастушак з реконструкції “Ринку та його прилеглої території на вул. Малий ринок” в м. Дрогобич, у яких у здеградованому середовищі історичного центру Дрогобича авторки запроєктували універсальні будівлі, на фасадах яких були враховані архітектоніка доквілля, а інтер'єрний простір був наповнений сучасними технологічними пристроями для торгівлі, побутового обслуговування і відпочинку. Ці проекти були премійовані мером Дрогобича – Я. Кучмою.

4. Під час війни зруйновано не тільки тисячі будинків і комплексів, але і тисячі квадратних кілометрів природних і рукотворних ландшафтів, які доведеться не тільки рекультивувати, а і відроджувати – сквери, парки, сади, лісопарки. Тому на кафедрі багато уваги приділяється особливостям навчання сучасного ландшафтного дизайну. А оскільки під час війни постраждали не тільки суто ландшафтні утворення, а і об'єкти та предметне наповнення їх середовища – театральновидовищні, культурно-просвітницькі, спортивно-оздоровчі будівлі, а також малі архітектурні форми, технічно-технологічне і інше обладнання: лавки, фудкорт, обладнання дитячих майданчиків, світлова і акустична інфраструктура. То найбільш вдалим серед таких проектів варто назвати роботи з реновації парку ім. І. Франка в м. Самбір студентів Д. Порожнього (рис. 5), М. Лопоші, С. Флюд, а також проекти творення середовища міського парку на вулиці Володимира Великого в м. Дрогобич студенток Ю. Прохоренко і А. Рильської.

5. Також на кафедрі ведеться пошук форм монументального дизайну, які могли б передати засобами архітектури пошану загиблим військовим і цивільним у війні з російським агресором і радість перемоги над ворогом. Насамперед це проекти ст. Ю. Чолавина, Н. Хижнюк (рис. 6), С. Флюд, І.-Б. Волянської і ін.

Також на кафедрі дизайну архітектурного середовища є велика кількість розробок, скерованих на відбудову поселень і реновацію зруйнованого середовища країни, зокрема на замовлення головного архітектора Чернігівської області пана Артема Глуценка. Це 25 різноманітних проектів, присвячених архітектурі рекреаційних комплексів, мобільному, збірно-розбірному, модульному житлу для вимушено переміщених осіб, ландшафтним театрам, різноманітним ландшафтно-просторовим вирішенням та елементам архітектурно-предметного середовища парків, проекти “Гідропарків”, проекти благоустрою міських ландшафтних утворень, підприємств з виготовлення дерев'яних виробів та меблів, проекти однорозинних житлових будинків та інші. У всіх цих розробках брали участь як студенти кафедри ДАС – І. Данчук, Н. Кубай, Т. Бекеша, О. Рижа, М. Висоцька, А. Боднар, Х. Вовчанська, Т. Кушнір, А.-М. Макарик, К. Чекайло, У. Драгус, М. Ключковський і ін., так і педагоги кафедри: В. Проскураков, Ю. Богданова, І. Копиляк, С. Іванов-Костецький, Ю. Джигіль, М. Яців, Р. Кубай, І. Гуменник, Б. Гой і ін.

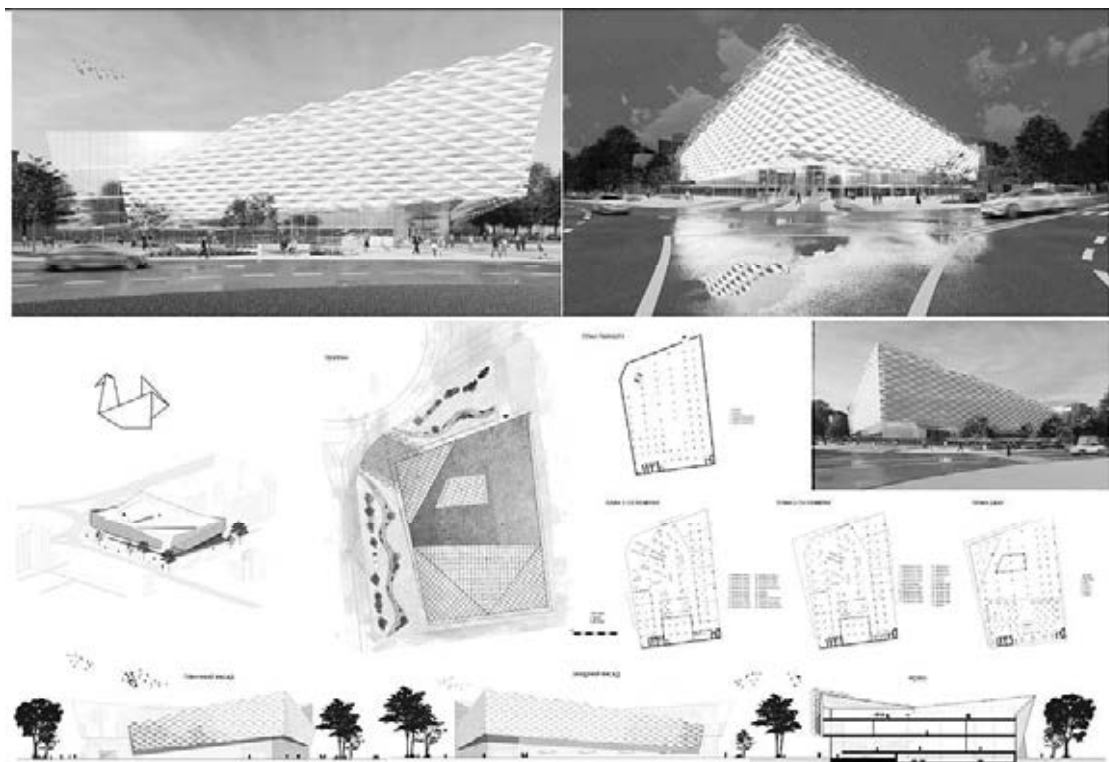

Рис. 3. Конкурсний проєкт на краєву ескізну проєктну пропозицію нового архітектурного вирішення торгового центру "Панорама" в м. Одеса.
Автори: ст. К. Іващук та А. Кушнір, проф. В. Проскураков. Архів кафедри ДАС

Рис. 4. Конкурсний проєкт реконструкції Ринку та його прилеглої території на вул. Малий Ринок в м. Дрогобич.
Автори: ст. Б.-І. Волянська, ст. викл. Ю. Богданова. Архів кафедри ДАС

Рис. 5. Конкурсний ескіз-проект розвитку функцій парку імені І. Франка в м. Самбір.
Автори: ст. Д. Порожній, проф. В. Проскураков. Архів кафедри ДАС

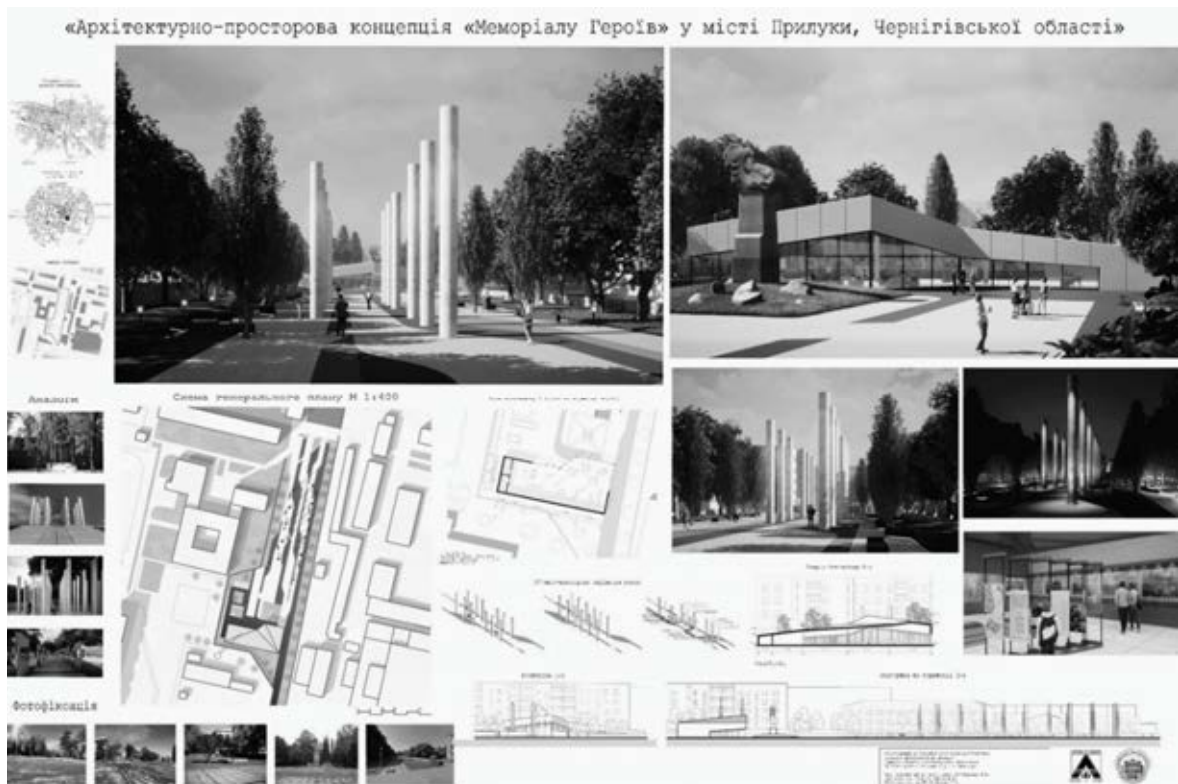

Рис. 6. Проект архітектурно-просторової концепції "Меморіалу Героїв"
у м. Прилуки, Чернігівської області. Автори: ст. Н. Хижнюк, ст. викл. Ю. Богданова. Архів кафедри ДАС

Висновки

Впровадження конкурсного проектування за завданням реальних замовників на постійній основі дало змогу напрацювати на кафедрі дизайну архітектурного середовища методику та практичний досвід, який стане корисним у повоєнній відбудові країни. Така практика допоможе студентам краще адаптуватися та стати конкурентоспроможними в умовах існуючого ринку праці. Молоді

фахівці, одразу ж по закінченню ЗВО, отримують велику кількість роботи, пов’язаної з реконструкцією як міст загалом, так і конкретних об’єктів на їхніх територіях. Тому необхідно вже на сьогодні закладати завдання такого змісту у навчальний процес, і вони мають бути не абстрактні, а реальні, пов’язані із запитом територіальних громад.

Бібліографія

Богданова Ю., Копиляк І. (2022). Пошук архітектурних концепцій розвитку міста Прилуки як складова навчального процесу на кафедрі дизайну архітектурного середовища НУ “Львівська політехніка”. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Архітектура”*. № 1 (7). С. 21–29.

Проскураков В. (2022). Особливості навчання ландшафтному дизайну на кафедрі ДАС львівської архітектурної школи. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Архітектура”*. № 1 (7). С. 136–143.

Проскураков В. І., Іванов-Костецький С. О., Копиляк І. М. (2021). Конкурсний дизайн за завданнями реальних замовників в архітектурній школі як новий вектор формування національної освіти майбутнього (на прикладі діяльності кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету “Львівська політехніка”). *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Архітектура”*. № 2(6). С. 69–78.

Суспільне новини. 14 грудня 2022. “Загальне бачення є”. *Представники експертної групи розказали про новий генплан Харкова*. URL: <<https://suspilne.media/338228-zagalne-bacenna-e-predstavnikiv-ekspertnoi-grupi-rozkazali-pro-novij-genplan-harkova/>> (дата звернення: 31 березня 2023).

УКРІНФОРМ. 4 жовтня 2022. *На сесії Комітету ООН з містобудування презентують Генплан розвитку Харкова*. URL: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3585238-na-sesii-komitetu-oon-z-mistobuduvanna-prezentuut-genplan-rozvitku-harkova.html>> (дата звернення: 31 березня 2023).

Kyiv School of Economics. 24 січня 2023. *Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зросла до майже \$138 млрд*. URL: <<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zroslo-do-mayzhe-138-mlrd/>> (дата звернення: 31 березня 2023).

References

Bohdanova, Yu., Kopylyak, I. (2022). Poshuk arkhitekturykh kontseptsiy rozvytku mista Pryluki yak skladova navchal'noho protsesu na kafedri dyzaynu arkhitekturnoho seredovishcha NU “L'vivs'ka politekhnika”. *Visnyk Natsional'noho universytetu “L'vivs'ka politekhnika”. Seriya “Arkhitektura”*. No. 1 (7). P. 21–29.

Proskuryakov, V. (2022). Osoblyvosti navchannya landshaftnomu dyzaynu na kafedri DAS l'vivs'koyi arkhitekturnoyi shkoly. *Visnyk Natsional'noho universytetu “L'vivs'ka politekhnika”. Seriya “Arkhitektura”*. No. 1 (7). S. 136–143.

Proskuryakov, V. I., Ivanov-Kostets'kyu, S. O., Kopylyak, I. M. (2021). Konkursnyy dyzayn za zavdannamy real'nykh zamovnykiv v arkhitekturniy shkoli yak novyy vektor formuvannya national'noyi osvity maybutn'oho (na prykladi diyal'nosti kafedry dyzaynu arkhitekturnoho seredovishcha Natsional'noho universytetu “L'vivs'ka politekhnika”). *Visnyk Natsional'noho universytetu “L'vivs'ka politekhnika”. Seriya: “Arkhitektura”*. No. 2(6). P. 69–78.

Kyiv School of Economics. 24 January 2023. *Zahal'na suma pryamykh zbytkiv, zavdana infrastrukturi Ukrayiny cherez viynu, zroslo do mayzhe \$138 mlrd*. URL: <<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zroslo-do-mayzhe-138-mlrd/>> (accessed: 31 March 2023).

Suspil'ne novyny. 14 December 2022. “Zahal'ne bachennya ye”. *Predstavnyky ekspertnoyi hrupy rozkazaly pro novyy henplan Kharkova*. URL: <<https://suspilne.media/338228-zagalne-bacenna-e-predstavnikiv-ekspertnoi-grupi-rozkazali-pro-novij-genplan-harkova/>> (accessed: 31 March 2023).

UKRINFORM. 4 October 2022. *Na sesiyi Komitetu OON z mistobuduvannya prezentuyut' Henplan rozvytku Kharkova*. URL: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3585238-na-sesii-komitetu-oon-z-mistobuduvanna-prezentuut-genplan-rozvitku-harkova.html>> (accessed: 31 March 2023).

Viktor Proskuryakov¹, Yuliia Bohdanova², Ihor Kopylyak³

¹ Sc.D. of architecture, Professor of the Architectural Environment Design Department,
Lviv Polytechnic National University, Lviv
e-mail: Viktor.I.Proskuriakov@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-1022-8984

² senior lecturer of the Architectural Environment Design Department,
Lviv Polytechnic National University, Lviv
e-mail: Yuliia.L.Bohdanova@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-9528-0038

³ senior lecturer of the Architectural Environment Design Department,
Lviv Polytechnic National University, Lviv
e-mail: ihor.m.kopyliak@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-4318-3145

CURRENT TRENDS IN ARCHITECTURAL EDUCATION AT THE DEPARTMENT OF DAE OF LVIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY DURING THE WAR AND AFTER THE VICTORY

© Proskuryakov V., Bohdanova Yu., Kopylyak I., 2023

As of the beginning of 2023, the destruction of many facilities and the environment as a result of the war unleashed by the Russian aggressor in Ukraine has made it urgent to rebuild everything lost not only in peacetime, after the victory, but also now, when active hostilities are underway. The challenge of today is to quickly and effectively restore everything that has been destroyed and create new opportunities for the near and far future. A lot has been lost: more than 149.3 thousand residential buildings; 3 thousand secondary, pre-school and higher education institutions; almost 1500 cultural, sports and tourism facilities; about 100 religious sites; 330 hospitals; 595 administrative buildings and much more. Our society will never be able to fully restore the architecture and environment of Ukraine, relying only on measures initiated by the authorities from above. Financial and organizational support alone is not enough to revive everything destroyed by the war in Ukrainian cities and towns. And the architecture of Ukraine can be restored not so much by foreign architectural stars as by our own, Ukrainian creators of architecture. Architectural education is also of great importance in this process. After all, senior students will be the direct implementers of the ideas that are being generated today. Therefore, their training, both theoretical and practical, should be developed now in the process of studying at higher education institutions.

The article highlights a wide range of works that were performed by students of the Department of Architectural Environment Design as part of their training and diploma design for the needs of rebuilding Ukraine after the Russian invasion. The article also emphasizes the relevance of using tasks related to the restoration of public housing and landscape objects in the educational process of training future personnel, whose professional activity will begin at the beginning of the main phase of the renovation of cities and settlements. This practice will allow students to better adapt and become competitive in the current labor market.

Key words: reconstruction, cities, habitation, residential buildings, educational and cultural institutions, shopping centers, markets, parks, objects of monumental design.